

บันทึกข้อความ

รองอธิบดี/สอ.
รับ - ส่งที่
วันที่ ๒๖ พ.ค. ๒๕๕๘
เวลา

เลขที่ 1699
วันที่ 26 พ.ค. 2558
เวลา

ส่วนราชการ กองส่งเสริมสถาบันครอบครัว กลุ่มการพัฒนามาตรการกลไก โทร. ๐ ๒๖๔๒ ๗๗๔๗

ที่ พม ๐๕๐๔/๗๙๐

วันที่ ๒๕ พฤษภาคม ๒๕๕๘

เรื่อง สรุปรายงานผลการจัดประชุมสมัชชาครอบครัวระดับชาติ ประจำปี ๒๕๕๘

เรียน อธิบดีกรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว

อธิบดี/สอ.
รับ - ส่งที่ 4273
วันที่ 26 พ.ค. 2558
เวลา 16.10

๑. เรื่องเดิม

ตามที่กองส่งเสริมสถาบันครอบครัวได้รับอนุมัติให้จัดการประชุมสมัชชาครอบครัวระดับชาติ ประจำปี ๒๕๕๘ ระหว่างวันที่ ๒๒ - ๒๓ มีนาคม ๒๕๕๘ ณ ห้องปรีณซ์บอลรูม ๒ - ๓ โรงแรมปรีณซ์พาเลซ กรุงเทพมหานคร นั้น

๒. ข้อเท็จจริง

กองส่งเสริมสถาบันครอบครัว ได้จัดการประชุมดังกล่าวเสร็จเรียบร้อยแล้ว ขอส่งรายงานผลการจัดประชุมสมัชชาครอบครัวระดับชาติ ประจำปี ๒๕๕๘ มีสาระสำคัญ ดังนี้

๒.๑ ที่มาและวัตถุประสงค์การประชุม

การประชุมสมัชชาครอบครัวระดับชาติเป็นภารกิจตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการส่งเสริมและประสานงานสถาบันครอบครัวแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๑ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ประชาชนผู้เป็นตัวแทนของครอบครัว ได้มีพื้นที่ในการแสดงความคิดเห็นและความต้องการของตนตามแนวคิดการมีส่วนร่วม ให้เป็นฐานการกำหนดนโยบายและมาตรการเพื่อการพัฒนาสถาบันครอบครัวระดับชาติต่อไป

ในปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๕๘ กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัวให้ความสำคัญกับนโยบายสร้างหลักประกันความมั่นคงของครอบครัว โดยเฉพาะครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว ดังนั้นจึงได้จัดการประชุมสมัชชาครอบครัวระดับชาติ ประจำปี ๒๕๕๘ ขึ้นภายใต้หัวข้อ “ครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว” ระหว่างวันที่ ๒๒ - ๒๓ มีนาคม ๒๕๕๘ ณ ห้องปรีณซ์บอลรูม ๒ - ๓ โรงแรมปรีณซ์พาเลซ กรุงเทพมหานคร โดยรองนายกรัฐมนตรี (นายยงยุทธ ยุทธวงศ์) ให้เกียรติเป็นประธานในพิธีเปิดการประชุมฯ และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (พลตำรวจเอก อดุลย์ แสงสิงแก้ว) ให้เกียรติเป็นผู้กล่าวรายงานและรับมอบข้อเสนอจากที่ประชุมสมัชชาครอบครัวระดับชาติ ประจำปี ๒๕๕๘

๒.๒ กลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มเป้าหมายที่เข้าร่วมการประชุมฯ จำนวนทั้งสิ้น ๖๓๘ คน ประกอบด้วย

- ๑) กลุ่มพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดและผู้แทนครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวจังหวัด
- ๒) กลุ่มเจ้าหน้าที่สำนักงานเขตและผู้แทนครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวในกรุงเทพมหานคร
- ๓) กลุ่มผู้แทนครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวจากภาคประชาสังคมและมูลนิธิต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง
- ๔) สื่อมวลชน
- ๕) ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

๒.๓ รูปแบบของการจัดประชุมสมัชชาครอบครัวฯ/กิจกรรมที่สำคัญของการประชุม

/๒.๓.๑) พิธีเปิด ...

๒.๓.๑) พิธีเปิดการประชุมสมัชชาครอบครัวระดับชาติ ประจำปี ๒๕๕๘ โดย รองนายกรัฐมนตรี (นายยงยุทธ ยุทธวงศ์) ให้เกียรติเป็นประธานในพิธีเปิดการประชุมฯ และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (พลตำรวจเอก อดุลย์ แสงสิงแก้ว) ให้เกียรติเป็นผู้กล่าวรายงานวัตถุประสงค์และรูปแบบการจัดงาน ซึ่งรองนายกรัฐมนตรีได้กล่าวเปิดการประชุมฯ มีความสำคัญว่า ครอบครัวเป็นสถาบันสำคัญของสังคมไทย แต่ปัจจุบันมีการหย่าร้างและแยกทางของคู่สมรสทั้งที่จดทะเบียนและไม่จดทะเบียนสมรสมากขึ้น รวมถึงปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น ทำให้เกิด “ครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว” หรือครอบครัวที่มีพ่อหรือแม่เลี้ยงดูลูกเพียงลำพังมากขึ้น ซึ่งถือเป็นครอบครัวที่มีความเปราะบาง ทั้งเรื่องการเข้าถึงสิทธิตามกฎหมาย ความรับผิดชอบที่เพิ่มขึ้นในเรื่องเศรษฐกิจและการดูแลบุตร ฯลฯ รัฐบาลจึงยินดีที่กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ได้จัดประชุมสมัชชาครอบครัวระดับชาติเพื่อระดมความคิดเห็นในการจัดทำนโยบายและมาตรการให้ความช่วยเหลือครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว และรัฐบาลพร้อมให้การสนับสนุนนโยบายและมาตรการที่จะสร้างความสุขและความเข้มแข็งให้สถาบันครอบครัวไทยต่อไป

๒.๓.๒) การอภิปราย เรื่อง ครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว : มิติของชีวิต โดย รองศาสตราจารย์ ดร.สุรียพร พันพึ่ง ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล รองศาสตราจารย์ สมชาย ปรีชาศิลปกุล หัวหน้าศูนย์วิจัยและพัฒนากฎหมาย คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ดร.วณิชพร ณัฐจิโรจน์ อาจารย์ประจำคณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล และนางอัจฉรา พุ่มมณีกร ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านครอบครัว ผู้ดำเนินการอภิปราย โดยสรุปเนื้อความ ดังนี้

รองศาสตราจารย์สุรียพร พันพึ่ง กล่าวถึงสถานการณ์ครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว ผลกระทบที่เกิดขึ้นกับครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว และข้อเสนอแนะเชิงนโยบายในการจัดสวัสดิการครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว พร้อมให้ข้อคิดเห็นถึงความหลากหลายของครอบครัวในปัจจุบัน ที่ไม่จำเป็นต้องประกอบไปด้วยพ่อ แม่ ลูก หรือบุคคลที่มีความผูกพันทางสายเลือดเท่านั้น แต่หมายถึง ครอบครัวหลากหลายรูปแบบลักษณะ รวมถึงครอบครัวที่เลือกที่จะเป็นครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวด้วยความสมัครใจ ต่างเป็นลักษณะครอบครัวที่ทุกคนมีสิทธิ์เลือกได้ ซึ่งสังคมไม่ควรมองว่าครอบครัวลักษณะใดที่อาจสร้างปัญหาต่อสังคม แต่ควรมองว่าเป็นปรากฏการณ์และทุกภาคส่วนควรทำงานร่วมกันเพื่อให้ครอบครัวทุกลักษณะสามารถอยู่ได้อย่างมีความสุขตามบริบทของแต่ละครอบครัว

รองศาสตราจารย์สมชาย ปรีชาศิลปกุล กล่าวถึงความเปลี่ยนแปลงของนิยามหรือความจริงเกี่ยวกับครอบครัวในปัจจุบันที่ไม่ได้หมายถึง พ่อ แม่ และลูกอีกต่อไป แต่ครอบครัวมีความหลากหลายมากขึ้น ซึ่งในทัศนะของนักกฎหมายมองว่า ระบบกฎหมายของประเทศไทยตามไม่ทันความเปลี่ยนแปลง โดยเฉพาะในครอบครัว “แม่” เลี้ยงเดี่ยวที่เมื่อมีการหย่าร้างหรือแยกทางกัน ส่วนใหญ่ฝ่ายหญิงเป็นผู้รับภาระดูแลบุตร และมักต้องพบปัญหาในการฟ้องร้องค่าอุปการะเลี้ยงดูบุตรจากฝ่ายชาย ซึ่งมีขั้นตอนที่ใช้เวลาและมีค่าใช้จ่าย และภายหลังฝ่ายหญิงมักเบื่อหน่ายและจำยอมรับภาระการเลี้ยงดูบุตรเพียงลำพัง ซึ่งหากหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องให้ความสนใจและทำความเข้าใจว่าอะไรเป็นอุปสรรคปัญหาสำหรับครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวตลอดจนสาเหตุของปัญหานั้น ๆ จะสามารถออกแบบมาตรการ นโยบาย และกลไกทางสังคมที่เอื้อให้พ่อหรือและบุตรในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวสามารถประคับประคองครอบครัวต่อไปได้

/นางสาว ...

นางสาวอุษสพร ญัฐกิจโรจน์ กล่าวถึงปัญหาที่ครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวเผชิญ เช่น ด้านการเงิน ด้านจิตใจ อคติจากสังคม ฯลฯ ถือเป็นเรื่องที่คาดเดาได้ แต่ต้องการให้สังคมมีมุมมองด้านบวกต่อครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว เพราะในความเป็นจริงครอบครัวมีถึงจุดที่ล้มเหลว แต่สถานการณ์ดังกล่าวอาจสร้างผลดีต่อความสัมพันธ์หรือการตระหนักในความรับผิดชอบต่อสมาชิกในครอบครัวมากขึ้น และเปลี่ยนทัศนคติเกี่ยวกับภาพครอบครัวในอุดมคติ โดยเชื่อว่าโครงสร้างหรือลักษณะครอบครัวไม่ได้เป็นตัวชี้วัดหรือตัวแปรในการกำหนดผลการประสบความสำเร็จของครอบครัวหรือลูกที่อยู่ในครอบครัว แต่ความสัมพันธ์ภายในครอบครัวต่างหากที่จะเป็นตัวชี้วัดความสำเร็จของครอบครัว แม้ว่าจะเป็นครอบครัวที่ไม่ได้มีโครงสร้างครอบครัวที่ครบถ้วน เช่น ครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว แต่ว่าการเลี้ยงดู/การอบรม/การปลูกฝังในครอบครัวต่างหากที่เป็นตัวกำหนดความอบอุ่นหรือการดำเนินชีวิตครอบครัวที่ประสบความสำเร็จในภายภาคหน้า

๒.๓.๓) การประชุมกลุ่มย่อย เวที เสี่ยง สิทธิและสวัสดิการ โดยวิทยากรกระบวนกรจากสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน โดยแบ่งออกเป็น ๘ กลุ่มย่อย ได้แก่ ภาคเหนือ ภาคกลาง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคใต้ กรุงเทพมหานคร ๒ กลุ่มย่อย และภาคประชาสังคม ๒ กลุ่มย่อย จากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ภายในกลุ่มย่อยและการนำเสนอบนเวทีภาพรวม สามารถสรุปเป็นข้อเสนอสมัชชาครอบครัวระดับชาติ ประจำปี ๒๕๕๘ ดังนี้

ข้อ ๑) ขอให้มีการระบุครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวเป็นกลุ่มเป้าหมายของการจัดสวัสดิการของหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อแสดงถึงการมุ่งให้เกิดความสำเร็จอย่างเป็นรูปธรรม มีบุคลากรที่มีความเข้าใจประเด็นปัญหาในเชิงลึก มีการจัดสรรทรัพยากรและการติดตามผลการดำเนินงานที่ชัดเจน

ข้อ ๒) ขอให้ภาครัฐดำเนินการในเรื่องต่อไปนี้

(ก) ขอให้รัฐใช้รูปแบบการจัดสวัสดิการสังคมแบบบูรณาการ แม้มีการระบุกลุ่มเป้าหมายชัดเจน แต่ไม่พิจารณางานแบบแยกส่วน กล่าวคือ พิจารณาสถานการณ์ที่มีความสัมพันธ์ปัจจัยที่รอบด้าน การจัดสวัสดิการอาจเกี่ยวข้องกับหลายหน่วยงานที่สำคัญ ได้แก่ การจัดบริการทางสังคม การส่งเสริม – การสร้างเครือข่ายสนับสนุนทางสังคมของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ การให้คำปรึกษาและการบำบัดครอบครัวของกระทรวงสาธารณสุข การศึกษาของเด็กและเยาวชนของกระทรวงศึกษาธิการ การส่งเสริมรายได้อาชีพและการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น การจัดการปัญหาความรุนแรงในครอบครัว กระบวนการกฎหมายของกระทรวงยุติธรรม/สำนักงานตำรวจแห่งชาติ

(ข) ขอให้รัฐมีมาตรการเพื่อผลักดันให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงานภาคเอกชนจัดพื้นที่สำหรับการดูแลเด็กเล็ก เด็กปฐมวัยในเวลาราชการ หรือจัดให้มีสถานที่เลี้ยงเด็กที่มีมาตรฐาน ราคาถูกในชุมชนหรือสถานประกอบการต่าง ๆ รวมถึงขอให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจัดทำข้อบัญญัติงบประมาณสนับสนุนครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว และจัดให้มีศูนย์ประสานงานครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวในระดับชุมชน

(ค) ขอให้รัฐผลักดันให้เกิดระบบดูแลช่วยเหลือ ให้คำปรึกษาเด็ก ในสถานศึกษาและครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว ตลอดจนเสริมองค์ความรู้และให้คำปรึกษาแก่พ่อแม่เลี้ยงเดี่ยว ในเรื่องกฎหมาย และจัดบริการทนายอาสาและช่องทางการรับรองบุตร

(ง) ขอให้รัฐส่งเสริมให้ภาคธุรกิจเอกชนมีส่วนร่วมในการจัดให้มีมาตรการ การทำงานที่เอื้อต่อครอบครัว โดยใช้มาตรการจูงใจ เช่น การให้เงินสนับสนุนหรือสิทธิประโยชน์ด้านภาษี มาตรการการทำงานเอื้อต่อครอบครัว เช่น มาตรการสนับสนุนด้านเวลาแก่พ่อแม่เลี้ยงเดี่ยว ได้แก่ การลาหยุด เพื่อเลี้ยงดูบุตรโดยได้รับเงินเดือนปกติ มาตรการสนับสนุนบทบาทของสถานประกอบการ นายจ้าง และ หน่วยงานภาครัฐ ในการสร้างเสริมสมดุลระหว่างการทำงานและชีวิตครอบครัว ความเสมอภาคทางเพศ ด้านโอกาสการทำงานและความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน ความยืดหยุ่นด้านตารางเวลา ด้านชั่วโมง การทำงาน และสถานที่ทำงาน สถานดูแลเด็กที่เหมาะสม การลดหย่อนภาระทางภาษีเงินได้แก่พ่อแม่เลี้ยงเดี่ยว ซึ่งต้องทำงานไปด้วย โดยใช้อัตราก้าวหน้าตามจำนวนบุตรที่เพิ่มขึ้น จัดตั้งกองทุนเพื่อการประกอบอาชีพ

ข้อ ๓) ส่งเสริมการรวมตัวเป็นกลุ่มช่วยเหลือกันเองและทำงานเป็นเครือข่าย ของครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว เพื่อให้การสนับสนุนระหว่างสมาชิกครอบครัวในเชิงเศรษฐกิจและสังคม ตลอดจน สร้างอัตลักษณ์เชิงบวก เสริมพลังให้สมาชิกครอบครัวมีความมั่นใจในคุณค่าของตนเองมากขึ้น

ข้อ ๔) ส่งเสริมให้มีระบบข้อมูล/ทะเบียนประวัติครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวที่ชัดเจน โดยการสร้างความร่วมมือในการผนวกในการจัดเก็บข้อมูลครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวและประสานส่งต่อข้อมูล ระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับหน่วยงานที่มีการจัดเก็บข้อมูล เช่น สำนักงานสถิติแห่งชาติ

๒.๔ การรับรองข้อเสนอสมัชชาครอบครัวระดับชาติ ประจำปี ๒๕๕๘ และพิธีรับมอบ ข้อเสนอสมัชชาครอบครัวระดับชาติ ประจำปี ๒๕๕๘ โดยผู้แทนครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว ๔ ภาค กรุงเทพมหานคร และภาคประชาสังคมเป็นผู้มอบข้อเสนอฯ และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการพัฒนาสังคม และความมั่นคงของมนุษย์ (พลตำรวจเอก อดุลย์ แสงสิงแก้ว) ให้เกียรติเป็นผู้รับมอบข้อเสนอฯ

๒.๕ การประเมินการประชุมสมัชชาครอบครัวระดับชาติ พบว่า ผู้ตอบแบบประเมิน จำนวน ๓๑๗ คน (หญิง ๒๘๔ คน ชาย ๓๓ คน) มีความพึงพอใจโดยรวมต่อวิทยากรในช่วงการอภิปราย ในระดับมาก คิดเป็นร้อยละ ๖๔ และระดับมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ ๒๐.๙ มีความพึงพอใจโดยรวม ต่อวิทยากรในช่วงการประชุมกลุ่มย่อยในระดับมาก คิดเป็นร้อยละ ๖๒.๙ และระดับมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ ๒๓.๔ นอกจากนี้ ยังพบว่า ผู้ร่วมประชุมสามารถนำข้อมูลความรู้/ข้อคิดเห็นที่ได้รับไปพัฒนาหรือประยุกต์ใช้ ในชีวิต/การทำงานได้ คิดเป็นร้อยละ ๗๗.๔ อย่างไรก็ตาม ผู้ร่วมประชุมได้ให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมในเรื่อง การผลักดันให้เกิดมาตรการช่วยเหลือครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวอย่างเป็นรูปธรรมและต่อเนื่อง การนำข้อเสนอ จากสมัชชาครอบครัวระดับจังหวัดมาประมวลเป็นข้อมูลประกอบในการจัดสมัชชาครอบครัวระดับชาติ การเพิ่มเวลาช่วงการรับรองข้อเสนอสมัชชาครอบครัวฯ ให้มากขึ้น

๒.๖ กองส่งเสริมสถาบันครอบครัวได้นำรายงานการประชุมสมัชชาครอบครัวระดับชาติ ประจำปี ๒๕๕๘ เสนอต่อที่ประชุมคณะกรรมการนโยบายและยุทธศาสตร์ครอบครัวแห่งชาติ (กยค.) ครั้งที่ ๑/๒๕๕๘ เมื่อวันที่พฤหัสบดีที่ ๙ เมษายน ๒๕๕๘ และมีแผนที่จะผลักดันให้เกิดนโยบายและมาตรการให้ความช่วยเหลือครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว เพื่อให้เป็นไปตามรายละเอียดข้อเสนอสมัชชาครอบครัวและมติที่ประชุมคณะกรรมการนโยบายและยุทธศาสตร์ครอบครัวแห่งชาติต่อไป

๓. ข้อพิจารณา

สมัชชาครอบครัวระดับชาติเป็นเครื่องมือในการสร้างครอบครัวเข้มแข็ง และเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการก่อตัวของนโยบายสาธารณะแบบมีส่วนร่วม นอกจากนี้ มติสมัชชาครอบครัวระดับชาติยังมีความสำคัญต่อการขับเคลื่อนนโยบายและยุทธศาสตร์การพัฒนาสถาบันครอบครัวอีกด้วย กองส่งเสริมสถาบันครอบครัวพิจารณาแล้วเห็นว่า เพื่อให้มติสมัชชาครอบครัวระดับชาติเป็นที่รับรู้ของหน่วยงานที่เป็นภาคีการทำงาน และกลไกการทำงานด้านครอบครัวระดับจังหวัด เห็นควรเผยแพร่รายงานผลการจัดประชุมสมัชชาครอบครัวระดับชาติ ประจำปี ๒๕๕๘ เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินการของจังหวัดต่อไป (รายละเอียดตามเอกสารแนบ)

๔. ข้อเสนอ

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา

๑. ทราบ - ขอบคุณ

(นางมธุรส ชีช่วง)

๒. ดำเนินการตามเสนอ

ผู้อำนวยการกองส่งเสริมสถาบันครอบครัว

(นายสมชาย เจริญอำนวยสุข)

อธิบดีกรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว

๒๘ พ.ค. ๒๕๕๘

(นายอภิชาติ อภิชาติบุตร)

รอง ผอ.สค.

๒๖ พ.ค. ๒๕๕๘

สรุปรายงานผลการจัดประชุมสมาชิกครอบครัวระดับชาติ ประจำปี ๒๕๕๘

กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ดำเนินการจัดประชุมสมาชิกครอบครัวระดับชาติ ประจำปี ๒๕๕๘ ระหว่างวันที่ ๒๒ – ๒๓ มีนาคม ๒๕๕๘ ณ ห้องปรีณซ์บอลรูม ๒ – ๓ โรงแรมปรีณซ์พาเลซ กรุงเทพมหานคร โดยรองนายกรัฐมนตรี (นายยงยุทธ ยุทธวงศ์) ให้เกียรติเป็นประธานในพิธีเปิดการประชุมฯ และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (พลตำรวจเอก อุดลย์ แสงสิงแก้ว) ให้เกียรติเป็นผู้กล่าวรายงานและรับมอบข้อเสนอจากที่ประชุมสมาชิกครอบครัวระดับชาติ ประจำปี ๒๕๕๘ มีผู้เข้าร่วมประชุมทั้งสิ้นจำนวน ๖๓๘ คน ประกอบด้วย ๑) กลุ่มพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดและผู้แทนครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวจังหวัด ๒) กลุ่มเจ้าหน้าที่สำนักงานเขตและผู้แทนครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวในกรุงเทพมหานคร ๓) กลุ่มผู้แทนครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวจากภาคประชาสังคมและมูลนิธิต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ๔) สื่อมวลชน ๕) ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

ที่มาและวัตถุประสงค์การประชุม

การประชุมสมาชิกครอบครัวระดับชาติเป็นภารกิจตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการส่งเสริมและประสานงานสถาบันครอบครัวแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๑ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ประชาชนผู้เป็นตัวแทนของครอบครัว ได้มีพื้นที่ในการแสดงความคิดเห็นและความต้องการของตน ตามแนวคิดการมีส่วนร่วม ให้เป็นฐานการกำหนดนโยบายและมาตรการเพื่อการพัฒนาสถาบันครอบครัวระดับชาติต่อไป

ในปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๕๘ กรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัวให้ความสำคัญกับนโยบายสร้างหลักประกันความมั่นคงของครอบครัว โดยเฉพาะครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว ดังนั้น จึงได้จัดการประชุมสมาชิกครอบครัวระดับชาติ ประจำปี ๒๕๕๘ ขึ้นภายใต้หัวข้อ “ครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว” ซึ่งเป็นประเด็นสำคัญของครอบครัวไทยในปัจจุบัน เพราะไม่ว่าครอบครัวจะประสบวิกฤติด้านเศรษฐกิจ ความเครียดในสัมพันธภาพ ความรุนแรงในครอบครัว ภัยพิบัติจากธรรมชาติ สถานการณ์ความรุนแรงในพื้นที่ หรือการตั้งครรภ์ไม่พร้อมในวัยรุ่น ฯลฯ ล้วนมีส่วนทำให้จำนวนคุณแม่หรือคุณพ่อที่ต้องเลี้ยงลูกเพียงลำพัง (ครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว) เพิ่มมากขึ้น โดยกำหนดกระบวนการประชุมตามแนวคิดการเรียนรู้ ประกอบด้วย การให้ข้อมูลเกี่ยวกับครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวที่ครบถ้วนรอบด้าน เพื่อให้ผู้เข้าร่วมประชุมได้บูรณาการข้อมูลที่มีอยู่เดิมกับข้อมูลใหม่ และสามารถนำเสนอข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะในการช่วยเหลือครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวได้

กระบวนการในการจัดประชุมสมัชชาครอบครัว “ครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว”

๑) พิธีเปิดการประชุมสมัชชาครอบครัวระดับชาติ ประจำปี ๒๕๕๘ โดยรองนายกรัฐมนตรี (นายยงยุทธ ยุทธวงศ์) ให้เกียรติเป็นประธานในพิธีเปิดการประชุมฯ และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (พลตำรวจเอก อดุลย์ แสงสิงแก้ว) ให้เกียรติเป็นผู้กล่าวรายงาน

รองนายกรัฐมนตรี กล่าวว่า การประชุมสมัชชาครอบครัวระดับชาติ ประจำปี ๒๕๕๘ ถือเป็นการจัดสมัชชาครอบครัวระดับชาติปีที่ ๗ แล้ว นอกจากนี้ยังมีการประชุมสมัชชาครอบครัวในระดับจังหวัด และระดับย่อยอื่นๆ อีก แต่สมัชชาครอบครัวที่สำคัญที่สุด คือ สมัชชาครอบครัวในระดับครอบครัวของท่านผู้ร่วมประชุมเอง เพราะแต่ละครอบครัวย่อมต้องมีความแตกต่างๆ ที่จะต้องพูดคุยกันเองอยู่มาก แม้ว่าสมัชชาครอบครัวจะมีมานาน ๗ ปีแล้ว ก็ยังถือว่าใหม่มาก เพราะสถาบันครอบครัวมีมาตั้งแต่เริ่มต้นการมีมนุษย์ ดังนั้นเรื่องของครอบครัวจึงเป็นเรื่องที่สำคัญ เพราะเป็นแกนหลักของสังคมไทย ซึ่งสมัยก่อนตั้งแต่สมัยที่ไม่มีกฎหมาย ไม่มีกฎหมายที่เขียนกันมา มันก็มีแนวทางของครอบครัวอยู่แล้ว ไม่ต้องมีจดทะเบียนสมรส ไม่ต้องจดทะเบียนบุตร เราก็อยู่กันได้

แต่ปัจจุบันครอบครัวมีความสลับซับซ้อนมากขึ้น สังคมมีความสลับซับซ้อนมากขึ้น จึงจำเป็นต้องมีการตระหนักถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อครอบครัว บางที่เราไปเน้นเรื่องของตัวบทกฎหมายหรือตัวหนังสือมากเกินไป เช่น การจดทะเบียนสมรส การจดทะเบียนบุตร เป็นเรื่องที่พึ่งพาตัวบทกฎหมายอยู่มาก ผมสังเกตว่าประมาณ ๕ – ๑๐ ปีที่ผ่านมา ลักษณะของครอบครัวมีความเปลี่ยนแปลงไป เพราะมีครอบครัวจำนวนมากที่ชายหญิงเพียงสมัครใจอยู่ด้วยกันก็ถือเป็นครอบครัวได้ ในอนาคตอาจเป็นผู้ชายกับผู้ชาย หรือผู้หญิงกับผู้หญิง ซึ่งในต่างประเทศกำลังเป็นประเด็นพิจารณากันอยู่ ซึ่งมีทั้งข้อสนับสนุนและโต้แย้ง ซึ่งนี่คือจุดเปลี่ยนแปลงของสังคมที่กำลังเกิดขึ้น บางคู่ไม่ได้จดทะเบียนก็อยู่ร่วมกัน แต่เนื่องจากไม่ลงรอยกันก็แยกจากกัน เหล่านี้เป็นการเปลี่ยนแปลงที่ไม่ได้พึ่งพากฎหมาย ซึ่งมีจำนวนมากขึ้น จึงมีผลส่งต่อแนวทางการประชุมสมัชชาครอบครัวในปีนี้เป็น คือ ไม่ว่าครอบครัวที่จะมีการจดทะเบียนสมรสแล้วหย่าร้าง ครอบครัวที่ไม่ได้จดทะเบียนสมรสแต่มีบุตรด้วยกันแล้วแยกทางกัน ต่างถือเป็นครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวทั้งสิ้น อันที่จริงครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวนั้นมีมานานแล้ว แต่ด้วยสังคมสมัยปัจจุบันอาจทำให้ครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวนั้นมีจำนวนเพิ่มขึ้น เป็นเรื่องที่เราต้องให้ความสนใจ นอกจากนี้ ยังมีครอบครัวอีกลักษณะหนึ่ง คือครอบครัวที่พ่อแม่ไม่ได้ดูแลลูก พ่อแม่อาจจะไปทำงานต่างถิ่นและให้ปู่ย่าตายายเลี้ยงดูบุตรหลานแทน หรือที่เรียกว่าครอบครัวแห่วงกลาง (ข้ามรุ่น) ซึ่งก็เป็นครอบครัวอีกแบบที่เราต้องให้ความสนใจ ผมคิดว่าสิ่งที่สำคัญที่สุดคือเราจะทำอย่างไรให้ครอบครัวลักษณะนี้ สามารถดูแลบุตรหลานให้เติบโตภายใต้สภาพแวดล้อมที่ดี มีการศึกษาที่ดี และก็ไม่กลายเป็นปัญหาต่อไป จากผลการศึกษาวิจัยหลายชิ้น พบว่า บุตรหญิงที่มาจากครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวนั้นมีโอกาสจะเป็นครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวสูง และแม่วัยรุ่นจำนวนมากมาจากครอบครัวที่คุณแม่เป็นแม่วัยรุ่นเช่นเดียวกัน ความสืบเนื่องของปัญหาเหล่านี้เป็นเรื่องที่เราควรให้ความสำคัญเช่นเดียวกัน นอกจากนี้ เมื่อมองถึงโครงสร้างประชากรของไทยพบว่าปัจจุบันอัตราการเกิดของประเทศไทยต่ำกว่าอัตราทดแทน ประเทศไทยอยู่ในภาวะกำลังจะขาดแคลนแรงงาน เราพึ่งพาแรงงานจากต่างประเทศจำนวนมาก ครอบครัวที่มีพ่อ แม่ และลูกมีจำนวน ๑ ใน ๓ ของครอบครัวทั้งหมด แต่ปัจจุบันเหลือเพียง ๑ ใน ๔ เท่านั้น

ผมรู้สึกดีใจที่ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ มิได้ละเลยหรือเพิกเฉยต่อครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว ซึ่งเป็นครอบครัวที่มีความเสี่ยง มีความเปราะบางในเรื่องต่าง ๆ ทั้งเรื่องการเข้าถึงสิทธิตามกฎหมาย ความรับผิดชอบที่เพิ่มขึ้นในเรื่องเศรษฐกิจและการดูแลบุตร ดังนั้นจึงได้จัดการประชุมนี้ขึ้นเพื่อระดมความคิดเห็นและความต้องการจากเจ้าของปัญหา ผ่านเครื่องมือทางสังคม ที่เรียกว่า สมัชชาครอบครัว ซึ่งเป็นการรวมกลุ่มของครอบครัวหรือตัวแทนของครอบครัวและภาคประชาชนจากทุกภาคส่วนของสังคมที่มีความมุ่งมั่นที่จะนำเสนอและมติสมัชชาครอบครัวไปขับเคลื่อนสู่การปฏิบัติเพื่อประโยชน์สุขของครอบครัวต่อไป รัฐบาลมีนโยบายชัดเจนในการนำความสุข ความสงบ กลับสู่ประชาชนคนไทย และบริหารราชการแผ่นดินโดยยึดมั่นในหลักการสร้างความเข้มแข็งให้กับองค์กรภาครัฐทุกระดับเพื่อลดความเหลื่อมล้ำในสังคม และสร้างโอกาสให้ประชาชนเข้าถึงบริการของรัฐ ดังนั้น รัฐบาลจึงยินดีที่จะให้การสนับสนุนนโยบายหรือมาตรการใดๆ ที่จะสร้างความเข้มแข็งให้เกิดขึ้นกับครอบครัว ซึ่งการประชุมสมัชชาครอบครัวระดับชาติจะมีส่วนสำคัญในการนำเสนอแนวทางเหล่านี้ รัฐบาลจะไม่เพิกเฉยกับต่อข้อเสนอจากการประชุมครั้งนี้ และการประชุมนี้จะเป็นอีกเวทีหนึ่งที่จะทำให้ได้มาซึ่งนโยบายและมาตรการที่เป็นประโยชน์ต่อครอบครัว เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ตั้งไว้

๒) การอภิปราย เรื่อง ครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว : มติของชีวิต โดย รองศาสตราจารย์สุรียพร พันพื้ง (ดร.) ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล รองศาสตราจารย์สมชาย บริชาศิลป์กุล หัวหน้าศูนย์วิจัยและพัฒนากฎหมาย คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ นางสาวอุษพร ญัษฐจิโรจน์ (ดร.) อาจารย์ประจำคณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล และนางอัจฉรา พุ่มมณีกร ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านครอบครัว ผู้ดำเนินการอภิปราย มีเนื้อหาโดยสรุป ดังนี้

รองศาสตราจารย์สุรียพร พันพื้ง (ดร.) ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล ได้กล่าวถึงครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวใน ๔ ประเด็น คือ ๑) ทำไมถึงเกิดปรากฏการณ์ครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว ๒) ผลกระทบของครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว ๓) สวัสดิการของสังคมไทย ๔) ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๑) ทำไมถึงเกิดปรากฏการณ์ครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว : สืบเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงทางโครงสร้างประชากร ได้แก่ อัตราการเกิดน้อยลง เนื่องจากความสำเร็จของโครงการวางแผนครอบครัว รวมถึงการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศไทย โดยจำนวนบุตรโดยเฉลี่ยต่อสตรีวัยเจริญพันธุ์ลดลงจากจำนวนบุตรเฉลี่ย ๖.๓ ในปี พ.ศ. ๒๕๐๗ เหลือ ๑.๕ คนในปัจจุบัน ครอบครัวไทยจึงมีขนาดเล็กลง และมีความหลากหลายมากขึ้น อีกสาเหตุหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงทางประชากร คือการที่หญิงไทยมีการศึกษาสูงขึ้น มีโอกาสทำงานในเชิงเศรษฐกิจนอกบ้าน และมีรายได้ของตนเองทัดเทียมกับผู้ชาย ข้อมูลจากการสำรวจแรงงานโดยสำนักงานสถิติแห่งชาติ แสดงให้เห็นว่า ในระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๓๓ – ๒๕๕๖ ผู้หญิงไทยประมาณร้อยละ ๙๐ ทำงานเต็มเวลา รวมไปถึงสาเหตุอื่นๆ เช่น สถานการณ์ความรุนแรงในภาคใต้ ความบกพร่องในการสื่อสารของคู่สมรส ความรุนแรงในครอบครัว ปัญหาเศรษฐกิจ การมีบุตรที่มีความพิการ ฯลฯ ต่างเป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวเช่นกัน อีกสาเหตุที่สำคัญคือ การตั้งครรภ์ในวัยรุ่น เราจะเห็นว่าพฤติกรรมทางเพศหรือทัศนคติทางเพศของคนในสังคมเปลี่ยนแปลงไป คือยอมรับการมีเพศสัมพันธ์นอกการสมรสมากขึ้น สัดส่วนของการคลอดจากแม่วัยรุ่น (น้อยกว่า ๒๐ ปี) เพิ่มขึ้นมาตลอด ในปี ๒๕๕๕ เพิ่มขึ้นถึง ร้อยละ ๑๗ ต่อจำนวนการคลอดทั้งหมด หรือมีเด็กวัยรุ่นคลอดบุตร

๑๓๐,๐๐๐ คนโดยประมาณ สถิติตรงนี้ยังไม่รวมเรื่องของการตั้งครรภ์โดยแม่วัยรุ่น เพราะเราไม่ทราบจำนวนของการทำแท้งเนื่องจากยังไม่มีกรารายงานในเรื่องดังกล่าว ด้วยสาเหตุที่ได้กล่าวถึงเป็นเหตุปัจจัยสนับสนุนให้เกิดการหย่าร้างหรือครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวมากขึ้น ในช่วงพ.ศ. ๒๕๔๕ – ๒๕๕๖ มีการจดทะเบียนสมรสวันละ ๘๗๐ คู่และจดทะเบียนหย่าวันละ ๒๗๒ คู่โดยประมาณ หรือเรียกได้ว่าการจดทะเบียนหย่าถึง ๑ ใน ๓ ของคู่สมรสที่จดทะเบียนทั้งหมด และร้อยละ ๘๐ ของการจดทะเบียนหย่า บุตรมักอาศัยอยู่กับแม่ ดังนั้นจะเห็นว่าสัดส่วนที่เป็นแม่เลี้ยงเดี่ยวสูงกว่าผู้ชายที่เป็นพ่อเลี้ยงเดี่ยว นอกจากนี้ ในปัจจุบันมีการอยู่ร่วมกันโดยไม่จดทะเบียนมากขึ้น เพราะฉะนั้นถ้าคู่รักอยู่ร่วมกันจนมีบุตรและเกิดการแยกทางกัน ก็นับเป็นครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวแม้ไม่มีการบันทึกไว้ด้วย

๒) ผลกระทบของครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว : ก่อนอื่นขอให้คำนิยามของครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว ครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวประกอบด้วยสมาชิกหลัก คือ แม่หรือพ่อคนใดคนหนึ่งและบุตร โดยแม่หรือพ่ออาจอาศัยอยู่แยกต่างหากหรืออยู่ร่วมกับผู้อื่นเป็นลักษณะครอบครัวขยายได้ ในประเทศไทยแนวโน้มการเพิ่มขึ้นของครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวมีทิศทางเหมือนกับหลายประเทศ แม้จะไม่มีรายงานจากการเก็บข้อมูลทั่วประเทศโดยตรงในเรื่องนี้ แต่ปรากฏการณ์ทางสังคมและผลจากงานวิจัยต่างๆ สามารถบอกถึงแนวโน้มการเพิ่มขึ้นได้ ดังดัชนีชี้วัดตัวหนึ่งที่พอจะชี้วัดว่าประเทศไทยมีสัดส่วนของครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวมากน้อยเพียงใดคือลักษณะการอยู่อาศัยกับ พ่อ-แม่ ของเด็กไทยอายุต่ำกว่า ๑๘ ปี ซึ่งเป็นข้อมูลจากองค์การทุนเพื่อเด็กแห่งสหประชาชาติ (UNICEF) ปี ๒๕๕๖ พบว่าเด็กอายุต่ำกว่า ๑๘ ปี ที่อาศัยอยู่กับพ่อหรือแม่ พบว่าร้อยละ ๑๖ อยู่แม่ ร้อยละ ๔ อยู่กับพ่อ และเด็กหญิงมีแนวโน้มมีโอกาสอยู่กับแม่มากกว่า เด็กชายมีโอกาสที่อยู่กับครอบครัวพ่อมากกว่า อายุของเด็กที่อยู่กับแม่มักเป็นเด็กอายุตั้งแต่แรกเกิด – ๔ ปี แต่เด็กที่อยู่กับพ่อ ๕ – ๑๔ ปี ซึ่งผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวมาหลายด้าน ได้แก่ ด้านเศรษฐกิจ เมื่อครอบครัวมีผู้หาเลี้ยงครอบครัวหลักเพียงคนเดียวปัญหาที่ตามมาคือ ความยากจนของครอบครัวและความยากจนของเด็ก ฐานะทางเศรษฐกิจมีผลกระทบมากต่อโอกาสในการศึกษาของบุตรและการรักษาพยาบาล โดยเฉพาะครอบครัวที่มีเด็กพิการ ผลกระทบด้านจิตใจ โดยเฉพาะในช่วงเวลาวิกฤติและการปรับตัว แม่เลี้ยงเดี่ยว/พ่อเลี้ยงเดี่ยวอาจประสบความเครียดในการพยายามแก้ไขความขัดแย้งระหว่างคู่สมรส การต้องเลี้ยงดูลูกและทำงานนอกบ้านพร้อมกัน เด็กในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวอาจประสบความเครียดจากความขัดแย้ง/เลิกราของพ่อ-แม่ ผลกระทบด้านสังคมเช่น การเลี้ยงดูบุตรโดยขาดตัวแบบบทบาทชายหญิงที่เหมาะสม ปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างบุตรกับคู่สมรสใหม่ของพ่อหรือแม่ การขาดที่อยู่อาศัย และปัญหาด้านสุขภาพอันเนื่องมาจากการแบกรับภาระที่หนักเกินไป ปัญหาด้านสุขภาพจิตอันเนื่องมาจากการเผชิญกับอคติของคนในสังคม เช่น ผู้หญิงที่เป็นแม่เลี้ยงเดี่ยว เป็นม่าย จะเป็นคนที่ถูกตีตรา ว่าเป็นคนที่มีพฤติกรรมไม่ดีทำให้ผู้หญิงขาดความเชื่อมั่นในตัวเองหรือลูกที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวมักเป็นเด็กมีปัญหา เป็นต้น

๓) สวัสดิการของสังคมไทย : สวัสดิการสำหรับครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวในสังคมไทยยังไม่มีอย่างเป็นทางการ สวัสดิการด้านบริการสังคมที่ครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวได้รับมักจะอยู่ในรายการสวัสดิการสงเคราะห์ครอบครัวสำหรับผู้มีฐานะยากจน สวัสดิการสำหรับเด็ก เช่น นมสำหรับเลี้ยงดูบุตร สวัสดิการบ้านพักฉุกเฉินสำหรับผู้ประสบภัยจากความรุนแรงในครอบครัว ซึ่งสวัสดิการเหล่านี้ส่วนมากเป็นสวัสดิการในเชิงการแก้ไขปัญหา นอกจากนี้ สวัสดิการด้านสาธารณสุขมีการจัดบริการที่เกี่ยวข้องกับครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว

ในเรื่องของครอบครัวบำบัดและการให้คำปรึกษาครอบครัว รวมถึงสวัสดิการด้านการศึกษา การเคหะ การจ้างงาน และประกันสังคมนั้น ยังไม่มีระบบบริการเฉพาะสำหรับครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวโดยเฉพาะ

๔) ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย : ประเทศไทยมีครอบครัวลักษณะพิเศษที่หลากหลาย เช่น ครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว ครอบครัวพ่อแม่เลี้ยงเดี่ยว ครอบครัวผู้สูงอายุดูแลเด็ก (ครอบครัวแห่งกลาง หรือ ครอบครัวข้ามรุ่น) ในอนาคตประเทศไทยมีแนวโน้มจะมีครอบครัวที่อยู่คนเดียวและครอบครัวผู้สูงอายุที่ดูแลผู้สูงอายุมากขึ้น ภาครัฐจึงควรเตรียมระบบเพื่อให้ความช่วยเหลือครอบครัวลักษณะพิเศษเหล่านี้ โดยพิจารณาปัญหาที่ซับซ้อนอื่นๆ ร่วมด้วย เช่น การมีสมาชิกพิการหรือป่วยเรื้อรังในครอบครัว ความรุนแรง ความยากจน ค่านิยมเรื่องของการบทบาทชายหญิง ฯลฯ จากการที่ได้ทบทวนนโยบายที่เกี่ยวข้องกับครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวในประเทศต่างๆ ร่วมกับอาจารย์กมลพรรณ พันพื้ง โดยเฉพาะในประเทศที่พัฒนาแล้ว เช่น อเมริกา อังกฤษ ญี่ปุ่น และเกาหลี พบว่า มีการจัดสวัสดิการในรูปแบบต่างๆ เช่น สวัสดิการครอบครัวด้านการจ้างงาน หรือสำหรับผู้ที่มีรายได้น้อย ตรงนี้ประเทศไทยนำมาใช้ แต่พบว่าสวัสดิการดังกล่าวไม่ได้แผ้วถางถึงมือผู้ที่ต้องการจริงๆ เช่น นโยบายเรื่องการจ้างงาน ส่วนมากคนที่ได้รับประโยชน์จะเป็นคนที่อยู่ในภาคอุตสาหกรรม ในขณะที่คนไทยส่วนใหญ่อยู่ในภาคเกษตรกรรมและภาคบริการ ซึ่งอยู่นอกระบบการทำงานปกติ หรือสวัสดิการด้านภาษี พบว่าคนที่ได้ประโยชน์คือคนที่เป็ชนชั้นกลางมากกว่าผู้ที่มีฐานะยากจน และต้องการความช่วยเหลือ

จากข้อค้นพบดังกล่าว จึงเสนอให้ระบบครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวเป็นกลุ่มเป้าหมายของการให้บริการหรือการจัดสวัสดิการ โดยดูแลในภาพรวมของครอบครัว ใช้รูปแบบการจัดสวัสดิการแบบบูรณาการ การจัดสวัสดิการอาจเกี่ยวข้องกับหลายหน่วยงานที่สำคัญ ได้แก่ การจัดบริการทางสังคม การส่งเสริมการสร้างเครือข่ายสนับสนุนทางสังคมในชุมชนของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ การให้คำปรึกษาและการบำบัดครอบครัวของกระทรวงสาธารณสุข การศึกษาของเด็กและเยาวชนของกระทรวงศึกษาธิการ การส่งเสริมรายได้อาชีพ และการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นการจัดการปัญหาความรุนแรงในครอบครัว กระบวนการกฎหมายของกระทรวงยุติธรรม/สำนักงานตำรวจแห่งชาติ ฯลฯ ซึ่งถ้าหน่วยงานเหล่านี้มาบูรณาการการทำงานร่วมกันแล้ว focus ที่ครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว จะสามารถให้ความช่วยเหลือครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวได้อย่างครบถ้วนมากขึ้น นอกจากนี้ ควรส่งเสริมการรวมกลุ่มกันของครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวซึ่งก็มีการดำเนินการอยู่แล้ว แต่เราคงต้องเสริมพลังให้เข้มแข็งยิ่งขึ้น การส่งเสริมให้มันักวิชาชีพด้านครอบครัวในหน่วยงานภาครัฐทำงานในระดับชุมชนเพื่อเป็นกลไกสำคัญในการทำงานร่วมกับภาคประชาสังคมและอาสาสมัครในพื้นที่ การเพิ่มศักยภาพของบุคลากร โดยไม่ต้องเพิ่มจำนวนบุคลากรแต่ควรเพิ่มศักยภาพ รวมถึงให้การจัดเก็บข้อมูลเชิงสถิติที่ชัดเจนเกี่ยวกับครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวเพื่อประโยชน์ในการวิเคราะห์ปัญหาและจัดสวัสดิการได้ตรงกับความต้องการมากขึ้น สุดท้ายคือการสร้างภาพลักษณ์เชิงสร้างสรรค์ต่อทั้งครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว และครอบครัวลักษณะพิเศษแบบอื่นๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมไทย สร้างความเข้าใจที่ถูกต้องว่าครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวและครอบครัวลักษณะพิเศษอื่นๆ ในบางกรณีก็เป็นทางเลือกของครอบครัวที่ต้องการเป็นแบบนั้น เพราะฉะนั้น คนในสังคมควรทำความเข้าใจและมีมุมมองที่ถูกต้องต่อครอบครัวเหล่านี้ และภาครัฐควรให้การสนับสนุนทุกครอบครัวให้อยู่ในสังคมอย่างมีความสุข และมีสิทธิเสรีภาพเท่าเทียมกัน

รองศาสตราจารย์สุรียพร พันพิ่ง (ดร.) ได้กล่าวสรุปโดยเน้นย้ำเรื่องความหลากหลายของครอบครัวในปัจจุบันที่ไม่จำเป็นต้องประกอบไปด้วยพ่อ แม่ ลูก หรือบุคคลที่มีความผูกพันทางสายเลือดเท่านั้น แต่หมายถึง ครอบครัวหลากหลายรูปแบบลักษณะ รวมถึงครอบครัวที่เลือกที่จะเป็นครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวด้วยความสมัครใจ รวมถึงผู้สูงอายุที่มีความต้องการดูแลหลานที่ไม่สมบูรณ์ ซึ่งก็เป็นลักษณะครอบครัวที่ทุกคนมีสิทธิ์ที่จะเลือกได้ ซึ่งเราไม่ได้มองว่าเป็นปัญหาแต่มองว่าเป็นปรากฏการณ์ที่จะทำให้เขาอยู่ได้อย่างมีความสุขตามบริบทของแต่ละบุคคล

นางสาวอุษสพร ญัฐจิโรจน์ (ดร.) อาจารย์ประจำคณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล ได้กล่าวถึงครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวว่าปัญหาด้านการเงิน ความเครียด ความไม่เข้าใจกัน พ่อเลี้ยงเดี่ยวหรือแม่เลี้ยงเดี่ยวรับภาระทำงานหารายได้จนไม่มีเวลาให้ลูก ลูกอาจกลายเป็นเด็กมีปัญหา สร้างภาระให้สังคม ฯลฯ สิ่งต่างๆ เหล่านี้เป็นผลกระทบหลักที่ทุกคนคาดเดาได้ว่าครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวต้องเผชิญกับปัญหาเหล่านี้ แต่หากต้องการเสริมสร้างกำลังใจให้ครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว เราควรเปิดมุมมองด้านบวกต่อครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวบ้าง เพราะในความสูญเสีย/ล้มเหลวในครอบครัว อาจเกิดผลในมุมบวกก็ได้ ตัวอย่างเช่น

- **ฐานะการเงินในครอบครัว** รายได้ครอบครัวลดลง เนื่องจากคุณพ่อเป็นผู้หารายได้หลัก คุณแม่เป็นผู้หารายได้รอง หรือไม่ได้ประกอบอาชีพ เมื่อมีการหย่าร้าง ทำให้รายได้ครอบครัวสูญเสียไป และลูกมักอยู่กับแม่ ซึ่งไม่ได้เป็นผู้มีรายได้หลัก แต่บางครอบครัว เมื่อแยกทางกันแล้ว กลับมารายได้ดีขึ้นอีก เนื่องจากการหย่าร้างเนื่องจากพฤติกรรมการติดยาของคู่สมรส เมื่อแยกทางแล้ว ทำให้ไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายในส่วนนี้ ก็ทำให้เศรษฐกิจในครอบครัวก็มีแนวโน้มที่ดีขึ้น ฐานะทางเศรษฐกิจก็มีความเชื่อมโยงไปยังระดับการศึกษาของบุตร ทั้งคุณภาพและระดับการศึกษาที่ส่งได้ แต่ครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวยังให้ความสำคัญกับเรื่องนี้ จึงมักไม่มีผลกระทบต่อด้านการศึกษาของบุตร หรือในบางครอบครัวสามารถหารายได้เสริมได้จากการช่วยเหลือของลูก ลูกต้องหางานทำตั้งแต่อยู่ในวัยเรียน ทำให้มีเวลาเรียนหนังสือไม่เต็มที่นัก แต่มุมหนึ่งก็เป็นการสร้างการพัฒนาการความรับผิดชอบให้ลูกมีมากกว่าเด็กอื่นในวัยเดียวกันก็ได้

- **ปัญหาการขาดเวลาดูแลเอาใจใส่ของผู้ปกครอง** การแยกทาง/หย่าร้างของผู้ปกครองในบางกรณีทำให้เกิดความโล่งใจมากขึ้น เพราะทำให้พ่อแม่ที่เคยเอาแต่ทำงานหนัก กลับมามีปฏิสัมพันธ์กับลูกมากขึ้น ลูกก็กลับมาเห็นอกเห็นใจพ่อหรือแม่เลี้ยงเดี่ยวยิ่งมากขึ้น

- **อคติจากคนในครอบครัวและสังคม** คนในสังคมมักตีตราเด็กที่มาจากครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวว่ามักจะเป็นภาระทางสังคม เป็นเด็กมีปัญหา ในยุคปัจจุบันนี้ มีอัตราครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ อาจทำให้เกิดความคั่นเคย เคยชิน ที่ทำให้ครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวไม่รู้สึกลดปกติ เพราะเรื่องครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวเป็นเรื่องธรรมดา มีเพื่อนที่มาจากครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว ญาติพี่น้องที่เป็นครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว หรือถูกกดดันว่าเป็นครอบครัวที่ไม่สมบูรณ์

- **การทะเลาะเบาะแว้งในครอบครัว** ครอบครัวที่มีการหย่าร้างเนื่องจากการทะเลาะเบาะแว้งของพ่อแม่เป็นระยะเวลายาวนาน เด็กมักจะมีอาการก้าวร้าวน้อยลงเมื่อมีการแยกทาง เพราะการหย่าร้างบางกรณีถือเป็นวิธีการแก้ไขปัญหাপ้องกันเด็กไม่ให้เห็นและเลียนแบบพฤติกรรมความรุนแรงในครอบครัวได้

- ผลกระทบทางอ้อมต่อการสร้างครอบครัวของบุตรที่เติบโตในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว ซึ่งส่งผลได้ทั้งสองทาง แต่ขออธิบายวงจรครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวที่อาจเกิดขึ้น อาจเนื่องมาจากบุตรในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวไม่มีตัวอย่างในการปรับความเข้าใจ เวลาพ่อและแม่ทะเลาะกัน มีบุตรประสบปัญหาในครอบครัว ก็มักจะไม่ได้เลือกที่จะปรับตัวหรือหาทางแก้ไขปัญหา หรือมองว่าการทะเลาะกันระหว่างคู่สมรสเป็นเรื่องปกติในครอบครัว แต่จะเลือกทางออกคือการแยกทางไปเลย นี่อาจเป็นสาเหตุที่ทำให้บุตรที่เติบโตในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวกลายเป็นพ่อหรือแม่เลี้ยงเดี่ยวในอนาคตได้เช่นกัน

อาจารย์วุฒิสพร ญัฐจิโรจน์ (ดร.) ได้กล่าวสรุปและเห็นด้วยกับการเปลี่ยนทัศนคติเกี่ยวกับภาพครอบครัวในอุดมคติ โดยเชื่อว่าโครงสร้างหรือองค์ประกอบของครอบครัวไม่ได้เป็นตัวชี้วัดหรือตัวแปรในการกำหนดผลการประสบความสำเร็จของครอบครัวหรือลูกที่อยู่ในครอบครัว แต่ความสัมพันธ์ภายในครอบครัวต่างหากที่จะเป็นตัวชี้วัดความสำเร็จของครอบครัว แม้ว่าจะเป็นครอบครัวที่ไม่ได้มีโครงสร้างครอบครัวที่ครบถ้วน หรือมีองค์ประกอบที่ต่างไปจากเดิม เช่น ครอบครัวเพศเดียวกัน หรือ ครอบครัวผู้สูงอายุดูแลเด็กก็ตาม แต่ว่าการเลี้ยงดู/การอบรม/การปลูกฝังในครอบครัวต่างหากที่เป็นตัวกำหนดความอบอุ่นหรือการดำเนินชีวิตครอบครัวที่ประสบความสำเร็จในภายภาคหน้า

รองศาสตราจารย์สมชาย ปรีชาศิลปกุล หัวหน้าศูนย์วิจัยและพัฒนากฎหมายคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ได้กล่าวถึงความเปลี่ยนแปลงของความจริงเกี่ยวกับครอบครัวในโลกปัจจุบัน เช่น การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากร ทุกวันนี้มีผู้สูงอายุมากขึ้นในขณะที่ยังเด็ก ๆ รุ่นหลานมีจำนวนหดแคบลง หรือครอบครัวปัจจุบันมีต้นทุนในการเลี้ยงดูบุตร ๑ คนมีจำนวนสูงขึ้น หรือครอบครัวในปัจจุบันมีรูปแบบที่หลากหลาย ได้แก่ ครอบครัวที่จดทะเบียนสมรส ครอบครัวที่ผ่านการจดทะเบียนหย่า ครอบครัวที่อยู่ร่วมกันโดยไม่ได้จดทะเบียนสมรส ครอบครัวที่อยู่ร่วมกันโดยจดทะเบียนสมรสไม่ได้ เช่น ครอบครัวเพศเดียวกัน โดยมีแนวโน้ม ดังนี้

๑) ครอบครัวที่จดทะเบียนสมรสจะมีจำนวนลดลง แต่การจดทะเบียนหย่าจะมีมากขึ้น จนถึงระดับหนึ่งก็จะมีจำนวนลดลง ด้วยเหตุของการจดทะเบียนสมรสมีน้อยลง

๒) ครอบครัวที่อยู่ร่วมกันโดยไม่ได้จดทะเบียนสมรส ส่วนใหญ่คือกลุ่มที่เรียกว่าแม่เลี้ยงเดี่ยว คือกลุ่มที่อายุไม่ถึง ๒๐ ปี ปีละประมาณ ๑๕๐,๐๐๐ คน ซึ่งน่าจะเป็นอันดับ ๑ ในเอเชีย เมื่อเทียบกับสัดส่วนประชากร ส่วนใหญ่แม่เลี้ยงเดี่ยวไม่ได้จดทะเบียนสมรสและมักลงเอยด้วยการแยกทาง มีจำนวนที่อยู่รอดบ้างแต่น้อยมาก ส่วนใหญ่ฝ่ายหญิงเป็นผู้รับภาระดูแลบุตร และมีอีกจำนวนไม่น้อยที่อยู่ด้วยกันฉันท์สามีภรรยา แต่ตั้งใจไม่จดทะเบียนสมรส แต่กลุ่มนี้ไม่มีการเก็บสถิติไว้

๓) ครอบครัวที่อยู่ร่วมกันโดยจดทะเบียนสมรสไม่ได้ คือกลุ่มคนที่อยากจดทะเบียนสมรส แต่กฎหมายไทยไม่อนุญาตให้จดทะเบียน ในเมืองไทยยังไม่รับรองการจดทะเบียนของคู่รักเพศเดียวกัน เมื่อจดทะเบียนสมรสไม่ได้ก็นำปัญหาเข้ามา ตัวอย่างข้าราชการ สามีภรรยาจดทะเบียนสมรสถูกต้องตามกฎหมายมีสิทธิได้รับสวัสดิการ แต่คู่รักเพศเดียวกันไม่สามารถใช้สิทธิตรงนี้ได้ ในเมืองไทยคู่รักที่จดทะเบียนไม่ได้น่าจะมีอยู่มากพอสมควร

ลักษณะทั้ง ๓ ประเภทนี้สะท้อนว่าเราต้องมีมุมมองความเข้าใจเกี่ยวกับความหมายของครอบครัวที่เปลี่ยนไปด้วย แต่เดิมครอบครัวเป็นเรื่องของชายหญิง ครอบครัวที่สมบูรณ์ต้องมีพ่อแม่ลูก และต้องอยู่กันจนถือนิไทย์หยาดทองกระบองยอดเพชร จะตบตีกันบ้างไม่เป็นไรถือว่าเป็นเรื่องลึ้นกับฟัน แต่ส่วนใหญ่ผู้ชายมักจะกระทบผู้หญิงมากกว่า ก็ถือเป็นเรื่องปกติ โลกของครอบครัวแบบผู้ชาย-ผู้หญิง พ่อ แม่ ลูก อยู่กันจนแก่เฒ่า กำลังจะเป็นคำอธิบายที่ไม่สามารถครอบคลุมครอบครัวที่เป็นจริงในสังคมไทยได้ทั้งหมด ถ้าเราอยู่ในสังคมเกษตรกรรมแบบเดิม ผู้ชายและผู้หญิงมีชีวิตวนเวียนอยู่ในบริเวณพื้นที่เดิม เรื่องการนอกใจจะไม่เกิด เพราะไม่ได้มีโอกาสพบเจอคนอื่นๆ มากนัก แต่โลกปัจจุบัน เราเจอคนมากมาย ดังนั้นมันจึงไม่ใช่เรื่องแปลกที่ผู้คนในยุคนี้จะมีโอกาสเปลี่ยนใจไปจากคู่สมรสเดิม ปัจจุบันโลกของเราเปลี่ยนไปอย่างมาก อุดมคติเรื่องครอบครัวสมบูรณ์คือ พ่อแม่ลูก นี่คือนี่ที่ต้องเปลี่ยน ภาพวันหยุดที่พ่อแม่ลูกซบรลไปเที่ยวด้วยกันต้องเปลี่ยน ผมขอเสนอความคิดเห็นว่า เราต้องเลิกใช้ภาพครอบครัวที่หมายถึงมีได้แค่พ่อแม่ลูกเท่านั้น ครอบครัวมีหลากหลายแบบ อาจจะเป็นแบบพ่อ-แม่-ลูก พ่อ-ลูก แม่-ลูก หรือถ้าบางคนรับได้ อาจจะเป็นพ่อ-พ่อ-ลูก แม่-แม่-ลูก ดังนั้นภาพตัวแทนครอบครัวต้องเปลี่ยนไป แม้กระทั่งภาพบนเอกสารเกี่ยวกับครอบครัวต้องมีความหลากหลาย ยุคสมัยหนึ่งคนข้ามเพศหรือคู่รักเพศเดียวกันเคยถูกระบุว่าเป็นโรคจิตประเภทหนึ่ง แต่ในทศวรรษที่ ๑๙๙๐ ได้ถูกถอดออกจากการเป็นโรคจิตแล้ว ดังนั้น ในการอธิบายความหมายของคำว่าครอบครัว เราต้องปรับเปลี่ยนความเข้าใจ ว่าครอบครัวมีหลากหลายแตกต่างกัน เราสนับสนุนการครองคู่กันไปจนแก่เฒ่า แต่ถ้ามีเหตุการณ์หรือสามีและภรรยาประสบปัญหาบางอย่างที่ทำให้ไม่สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข การสิ้นสุดความเป็นสามีภรรยาก็เป็นทางเลือกที่ยอมรับได้ ดีกว่าการอดทนอยู่ด้วยความรุนแรงหรือเลือกวิธีการทำร้ายร่างกาย จิตใจ หรือการลงมือฆ่าอีกฝ่ายหนึ่งให้ตาย เพื่อจบปัญหา โดยต้องแยกให้ออกว่าความรักระหว่างสามีภรรยาสามารถเกิดขึ้นและจบลงได้ แต่เมื่อสามีภรรยามีบุตร ความรับผิดชอบของการเป็นพ่อและการเป็นแม่ไม่สามารถจบลงได้ ตามกฎหมายแล้วพ่อแม่ต่างมีหน้าที่เลี้ยงดูจนกว่าบุตรจะบรรลุนิติภาวะ รับผิดชอบตัวเองได้

รองศาสตราจารย์สมชาย ปรีชาศิลปกุล ยังกล่าวถึงระบบกฎหมายในประเทศไทยที่ตามไม่ทันความเปลี่ยนแปลงของครอบครัว โดยเฉพาะกรณีครอบครัวแม่เลี้ยงเดี่ยว เมื่อผู้ชายและผู้หญิงอยู่ร่วมกันเป็นครอบครัวแล้วแยกทางกัน แม้ความเป็นสามี-ภรรยาจะสิ้นสุดลง แต่ความเป็นพ่อความเป็นแม่ยังคงมีอยู่ ไม่ว่าจะอยู่ร่วมกันนั้นจะมีการจดทะเบียนสมรสหรือไม่ก็ตาม และส่วนใหญ่เมื่อแยกทางกัน ผู้หญิงจะเป็นหลักในการดูแลบุตร แต่ยังคงมีปัญหาอยู่มากในระบบกฎหมายไทย ตัวอย่างเช่น กรณีผ่านการจดทะเบียนสมรส ฝ่ายหญิงสามารถเรียกร้องค่าอุปการะเลี้ยงดูบุตรเป็นรายเดือนจากฝ่ายชายได้ แต่หากฝ่ายชายผิพนัดชำระฝ่ายหญิงมีสิทธิฟ้องร้องค่าอุปการะเลี้ยงดูบุตรเฉพาะส่วนที่ผิพนัดชำระเท่านั้น แต่ไม่ครอบคลุมครั้งต่อไป ซึ่งถ้าฝ่ายชายผิพนัดชำระอีก ฝ่ายหญิงก็ต้องดำเนินการฟ้องร้องวนเวียนไปในรูปแบบนี้ ซึ่งฝ่ายหญิงมักจะดำเนินการฟ้องร้องได้ไม่นานแล้วก็เลิกกันไป ทำให้ฝ่ายชายมีโอกาสพ้นจากความรับผิดชอบได้ง่ายกว่า กรณีไม่ผ่านการจดทะเบียนสมรส ฝ่ายหญิงต้องดำเนินการฟ้องร้องให้ศาลพิพากษาว่าฝ่ายชายเป็นบิดาที่ชอบด้วยกฎหมายก่อน แล้วจึงฟ้องมีสิทธิฟ้องเรียกร้องค่าอุปการะเลี้ยงดูบุตรเป็นรายเดือนจากฝ่ายชายได้ แต่สุดท้ายก็จะเข้าวังจักรเดิมเช่นเดียวกับการจดทะเบียนสมรส

จากตัวอย่างจะพบว่ากรณีที่แม่เลี้ยงเดี่ยวจะใช้กฎหมายเพื่อให้ฝ่ายชายแสดงความรับผิดชอบเป็นเรื่องที่ยากมาก และส่วนใหญ่ฝ่ายหญิงจะเป็นผู้ที่ยอมแบกรับภาระการเลี้ยงดูบุตรทั้งหมดด้วยตัวเอง ดังนั้นด้วยระบบกฎหมายแบบนี้ ผู้ชายในประเทศไทยจึงสามารถพ้นจากความรับผิดชอบได้ ซึ่งในต่างประเทศระบบแบบนี้จะเรียกว่า Private Child Support คือ เมื่อสามีภรรยาตัดสินใจแยกทางกัน แต่ละฝ่ายสามารถฟ้องร้องเรียกค่าเลี้ยงดูบุตรได้ โดยรัฐไม่มีส่วนเกี่ยวข้อง แต่จะมีอีกระบบคือ Public Child Support นั่นคือ เมื่อเกิดการหย่าร้าง ภาครัฐจะเข้ามามีบทบาทในการรับผิดชอบค่าเลี้ยงดูบุตรจนกว่าบุตรนั้นจะบรรลุนิติภาวะ โดยภาครัฐจะเรียกเก็บจากฝ่ายชายและฟ้องร้องบังคับคดีหากฝ่ายชายผัดขังชำระหนี้ และค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นจากการฟ้องร้องเป็นหน้าที่ของฝ่ายชายในการรับผิดชอบจ่ายให้หน่วยงานที่ดูแลเรื่องนี้ ซึ่งเป็นการดำเนินงานบนฐานคิดของการให้ความสำคัญกับการดูแลเด็กมากกว่าการมองว่าเป็นเรื่องภายในครอบครัว ซึ่งหากประเทศไทย โดยกรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัวสามารถดำเนินการในรูปแบบนี้ได้ เชื่อว่าจะช่วยเหลือแม่เลี้ยงเดี่ยวได้พอสมควร

นอกจากเรื่องค่าอุปการะเลี้ยงดูซึ่งเป็นปัญหาด้านเศรษฐกิจการเงินสำหรับครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวแล้ว ยังมีอุปสรรคปัญหาในมิติอื่นๆ ที่ครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวต้องเผชิญ เช่น ความไม่เท่าเทียมด้านโอกาสในการทำงานตามระบบ เนื่องจากองค์กรพิจารณาว่าแม่เลี้ยงเดี่ยวหรือพ่อเลี้ยงเดี่ยวอาจทำงานได้ไม่เต็มที่ หรือมีโอกาสด้านงานบ้อย การตีตราจากสังคม ฯลฯ ซึ่งความยากลำบากตรงนี้อาจทำให้แม่หรือพ่อบางคนตัดสินใจกระทำผิดกฎหมาย เช่น การลักทรัพย์ ตามที่เห็นในข่าวทั่วไป ดังนั้นเมื่อคิดถึงครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรศึกษาและทำความเข้าใจอะไรเป็นอุปสรรคปัญหาสำหรับครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว และสาเหตุของปัญหานั้นๆ คืออะไร โดยอาศัยข้อมูลจากงานวิจัยต่างๆ ประสพการณ์และความเห็นของครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวเพื่อช่วยในการออกแบบมาตรการหรือนโยบายที่ตอบสนองต่อสภาพปัญหาที่เป็นจริงได้มากยิ่งขึ้น รวมถึงสร้างกลไกทางสังคมที่เอื้อให้ผู้ปกครองและบุตรที่อยู่ในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวสามารถดำเนินชีวิตต่อไปได้โดยไม่แตกต่างจากครอบครัวอื่น

๓) การประชุมกลุ่มย่อย เวที เสี่ยง สิทธิและสวัสดิการ โดยวิทยากรกระบวนการจากสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน ซึ่งได้แบ่งผู้ร่วมประชุมออกเป็น ๘ กลุ่มย่อย ดังนี้

	การแบ่งกลุ่มย่อย	รายละเอียด
กลุ่มที่ ๑	ภาคเหนือ	ผู้แทนสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ผู้แทนครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวจังหวัดละ ๓ คน
กลุ่มที่ ๒	ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	ผู้แทนสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ผู้แทนครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวจังหวัดละ ๓ คน
กลุ่มที่ ๓	ภาคกลาง	ผู้แทนสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ผู้แทนครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวจังหวัดละ ๓ คน
กลุ่มที่ ๔	ภาคใต้	ผู้แทนสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ผู้แทนครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวจังหวัดละ ๓ คน

	การแบ่งกลุ่มย่อย	รายละเอียด
กลุ่มที่ ๕	กรุงเทพฯ ๒๕ เขต (๑)	ผู้แทนสำนักงานเขตและผู้แทนครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว ในพื้นที่เขต คลองเตย คลองสาน คลองสามวา คันนายาว จตุจักร จอมทอง ดอนเมือง ดินแดง ดุสิต ตลิ่งชัน ทวีวัฒนา ทุ่งครุ ธนบุรี บางนา บางกอกน้อย บางกอกใหญ่ บางกะปิ บางขุนเทียน บางเขน บางคอแหลม บางแค บางซื่อ บางบอน บางพลัด บางรัก
กลุ่มที่ ๖	กรุงเทพฯ ๒๕ เขต (๒)	ผู้แทนสำนักงานเขตและผู้แทนครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว ในพื้นที่เขต บึงกุ่ม ปทุมวัน ประเวศ ป้อมปราบฯ พญาไท พระโขนง พระนคร ภาษีเจริญ มีนบุรี ยานนาวา ราชเทวี ราษฎร์บูรณะ ลาดกระบัง ลาดพร้าว วังทองหลาง วัฒนา สวนหลวง สะพานสูง สาทร สัมพันธวงศ์ สายไหม หนองแขม หนองจอก หลักสี่ ห้วยขวาง
กลุ่มที่ ๗	ภาคประชาสังคม (๑)	ผู้แทนครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวในต่างจังหวัด
กลุ่มที่ ๘	ภาคประชาสังคม (๒)	ผู้แทนครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล

ผู้ร่วมประชุมแต่ละกลุ่มย่อยได้ร่วมแสดงความคิดเห็นและแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันใน ๓ ประเด็น ได้แก่ ๑) สาเหตุของการเป็นครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว ๒) ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินชีวิตเมื่อเป็นครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว ๓) วิธีแก้ไขปัญหา (แบ่งเป็นพึ่งพาตนเอง พึ่งพาผู้อื่น และสิ่งที่ต้องการความช่วยเหลือจากภาครัฐ) มีเนื้อหาโดยสรุป ดังนี้

๑. สาเหตุของการเป็นครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว

๑.๑ คู่สมรสเสียชีวิตด้วยสาเหตุที่แตกต่างกัน เช่น เสียชีวิตโดยธรรมชาติ โรคร้ายไข้เจ็บ อุบัติเหตุ การฆาตกรรม สถานการณ์ความรุนแรง ฯลฯ

๑.๒ การหย่าร้าง หรือ แยกทาง หรือ ละทิ้ง เนื่องจากสาเหตุต่อไปนี้

- ความรุนแรงในครอบครัว
- การนอกใจ / พฤติกรรมเจ้าชู้
- อบายมุข การพนัน สิ่งเสพติด
- ความคิดเห็นแตกต่างกัน การสื่อสาร ความแตกต่างด้านศาสนา/วัฒนธรรม
- ปัญหาด้านเศรษฐกิจการเงิน รายได้ไม่เพียงพอ
- ปัญหาความสัมพันธ์กับเครือญาติ / การคลุมถุงชน
- ปัญหาเรื่องเพศสัมพันธ์ การล่วงละเมิดทางเพศ การเปลี่ยนรสนิยมทางเพศ
- คู่สมรสกระทำผิดกฎหมาย / ครอบสมณเพศ / หายสาบสูญ
- ท้องไม่พร้อม มีความสัมพันธ์ / เป็นพ่อแม่เมื่ออายุน้อย
- ไม่ได้อยู่ด้วยกันเนื่องจากการทำงาน ความย้ายถิ่น / อพยพแรงงาน / ข้อจำกัด

ของระเบียบ/กติกากองหน่วยงานต่อการย้ายงานกลับภูมิลำเนา

- ปัญหาพฤติกรรมการใช้เวลากับครอบครัว เช่น บ้างงาน การใช้โซเชียลมีเดียมากเกินไป ขาดความรับผิดชอบ ฯลฯ

๒. ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินชีวิตเมื่อเป็นครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว

๒.๑ ปัญหาด้านเศรษฐกิจ/การทำงาน ได้แก่

- ปัญหาหนี้สิน/รายได้ เนื่องจากค่าใช้จ่ายสูงขึ้น รายได้ลดลง รายได้ไม่พอเพียงกับค่าใช้จ่าย การกู้เงินนอกระบบ

- เวลาในการทำงานลดน้อยลง

- มีปัญหาในการหางาน / ประกอบอาชีพ สถานประกอบการไม่รับเข้าทำงานเนื่องจากเกรงว่าจะทำงานให้ได้ไม่เต็มที่

๒.๒ ปัญหาด้านร่างกายและจิตใจ (ผู้ปกครอง) เช่น ความเครียดเหนื่อยจากการรับภาระมากขึ้น ไม่มีเวลาดูแลสุขภาพ ซึมเศร้า ปัญหาสุขภาพ ความกังวล ขาดความมั่นใจ จิตตก ขาดที่ปรึกษา ขาดเวลาส่วนตัว ขาดกำลังใจ

๒.๓ ปัญหาด้านจิตใจ (เด็ก) เช่น มีพฤติกรรมก้าวร้าว ขาดความอบอุ่น ความรู้สึกเป็นปมด้อย ถูกล้อเลียนว่าเป็นลูกกำพร้า อาจมีปัญหาเรื่องการยอมรับครอบครัวใหม่

๒.๔ ปัญหาด้านการเลี้ยงดูบุตร เช่น ไม่มีทุนทรัพย์เพียงพอในการดูแลการศึกษาบุตร ขาดหลักฐานเพื่อใช้ในการสมัครเรียน หรือ เกณฑ์ทหาร ขาดความรู้ในการเลี้ยงดูบุตรอย่างเหมาะสม

๒.๕ ปัญหาด้านสังคม เช่น ถูกตีตราว่าเป็นครอบครัวที่อาจสร้างปัญหาต่อสังคม ชุมชนไม่ยอมรับ

๒.๖ ปัญหาอื่นๆ เช่น ไร้ที่อยู่อาศัย ปัญหาซ้ำซ้อนจากการหาทางออกโดยการพึ่งพาอภัยมุข

๓. วิธีแก้ไขปัญหา แบ่งเป็น ๓ ด้าน ได้แก่

๓.๑ พึ่งพาตนเอง

- ด้านจิตใจ : ทำให้ใจเข้มแข็ง คิดบวก อดทน สู้ชีวิต ตั้งสติ มีสติและเหตุผล ลด ละ เลิกอบายมุขและสิ่งเสพติด

- ด้านการเงิน/การทำงาน : วางแผนการใช้ชีวิตใหม่ วางแผนค่าใช้จ่ายในครอบครัว (ทำบัญชีครัวเรือน) หารายได้พิเศษ/รายได้เสริม ลดค่าใช้จ่ายฟุ่มเฟือย

- ด้านการดูแลบุตร : ให้ความรักและความสนใจกับลูกมากเป็นพิเศษ สื่อสารและทำความเข้าใจอย่างเหมาะสมกับลูกแต่ละช่วงวัย ให้ความมั่นใจในอนาคตให้ลูก

๓.๒ พึ่งพาผู้อื่น

- บุคคล : ญาติพี่น้อง เพื่อน อาสาสมัคร กลุ่มครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวอื่นๆ

- หน่วยงาน : มูลนิธิ วัด/มัสยิด/คริสตจักร โรงเรียน อบต. ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

โดยวิธีการขอความช่วยเหลือจากบุคคลหรือหน่วยงานต่างๆ ในการดูแลบุตร การช่วยเหลือด้านเศรษฐกิจเป็นครั้งคราว การขอคำปรึกษา หรือ รวมกลุ่มกันระหว่างครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวเพื่อปรึกษาหารือ ให้กำลังใจและช่วยเหลือดูแลกัน

๓.๓ สิ่งที่ต้องการความช่วยเหลือจากภาครัฐ

• ขอให้ภาครัฐดำเนินการตามข้อเสนอฯ และผลักดันให้เป็นนโยบายอย่างต่อเนื่อง และจริงจัง มีเจ้าภาพหลักในการรับข้อเสนอสมัชชาครอบครัวระดับชาติ และขอให้มีมาตรการช่วยเหลือครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวในระยะแรก (๑ – ๓ ปีแรกของการเป็นครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว)

• ขอให้จัดสวัสดิการสำหรับครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวโดยเฉพาะ ที่มีความยืดหยุ่น และช่วยเหลือครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวได้จริง เช่น สนับสนุนกองทุนเงินออมให้ครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว

• จัดให้มีการสำรวจข้อมูล และ ขึ้นทะเบียนครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวที่เดือดร้อน

• จัดหางบทุนสนับสนุนการศึกษา หรือทุนการศึกษาสำหรับเด็กในครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว รวมถึงการขยายและพัฒนาศูนย์เด็กเล็กที่มีมาตรฐานและราคาไม่แพง

• จัดหางบทุนสนับสนุนอาชีพ ส่งเสริมและสนับสนุนด้านการประกอบอาชีพอย่างต่อเนื่อง (ความรู้ในอาชีพ การตลาด เงินทุนเบื้องต้น ฯลฯ) ให้มีศูนย์กลางจำหน่ายผลิตภัณฑ์

• จัดสรรให้องค์กรภาครัฐ/เอกชนให้บริการผู้ที่เดือดร้อนโดยการรับเข้าทำงาน

• ขอให้ภาครัฐเพิ่มสวัสดิการรักษายาบาลให้ครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว

• ปรับปรุงแก้ไขกฎหมาย และผลักดันให้เกิดกฎหมายคุ้มครองฯ

• จัดตั้งศูนย์ให้คำปรึกษา ๒๔ ชั่วโมง : มีบริการให้ความรู้ คำแนะนำและคำปรึกษาที่เหมาะสม มีเจ้าหน้าที่ให้ความช่วยเหลือและติดตามกลุ่มเป้าหมายอย่างต่อเนื่อง/มีบริการให้คำปรึกษาด้านกฎหมาย และดำเนินการด้านกฎหมายในลักษณะทนายอาสา

• จัดกิจกรรมเสริมสร้างความเข้มแข็งครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว

• เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องลงพื้นที่ปฏิบัติการด้วยตัวเองอย่างต่อเนื่อง ไม่ต้องรอข้อมูลจากหน่วยงานในท้องถิ่น

• จัดหางบประมาณสนับสนุนค่าตอบแทนอาสาสมัครอย่างต่อเนื่อง

• ให้จัดตั้งคณะทำงานเครือข่ายภาคประชาชน หรือ ศูนย์ประสานงานครอบครัว โดยมีการอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับครอบครัว กฎหมายครอบครัว หรือกฎหมายใหม่ๆ กับคนทำงาน/อาสาสมัคร/ภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง

• ให้ความช่วยเหลือครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวที่มีบุตรพิการเป็นพิเศษ

๔) การรับรองข้อเสนอสมัชชาครอบครัวระดับชาติ ประจำปี ๒๕๕๘ และพิธีรับมอบข้อเสนอสมัชชาครอบครัวระดับชาติ ประจำปี ๒๕๕๘ โดยผู้แทนครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว ๔ ภาค (ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลาง ภาคใต้) กรุงเทพมหานคร และภาคประชาสังคมเป็นผู้มอบข้อเสนอฯ และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (พลตำรวจเอก อุดุลย์ แสงสิงแก้ว) ให้เกียรติเป็นผู้รับมอบข้อเสนอฯ

ข้อเสนอสมัชชาครอบครัวระดับชาติ ประจำปี ๒๕๕๘

ข้อ ๑) ขอให้มีการระบุดครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวเป็นกลุ่มเป้าหมายของการจัดสวัสดิการของหน่วยงานต่างๆ เพื่อแสดงถึงการมุ่งให้เกิดความสำเร็จอย่างเป็นรูปธรรม มีบุคลากรที่มีความเข้าใจประเด็นปัญหาในเชิงลึก มีการจัดสรรทรัพยากรและการติดตามผลการทำงานที่ชัดเจน

ข้อ ๒) ขอให้ภาครัฐดำเนินการในเรื่องต่อไปนี้

(ก) ขอให้รัฐใช้รูปแบบการจัดสวัสดิการสังคมแบบบูรณาการ แม้มีการระบุดกลุ่มเป้าหมายชัดเจน แต่ไม่พิจารณาแบบแยกส่วน กล่าวคือ พิจารณาสถานการณ์ที่มีความสัมพันธ์ปัจจัยที่รอบด้าน การจัดสวัสดิการอาจเกี่ยวข้องกับหลายหน่วยงานที่สำคัญ ได้แก่ การจัดบริการทางสังคม การส่งเสริม – การสร้างเครือข่ายสนับสนุนทางสังคมของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ การให้คำปรึกษาและการบำบัดครอบครัวของกระทรวงสาธารณสุข การศึกษาของเด็กและเยาวชนของกระทรวงศึกษาธิการ การส่งเสริมรายได้อาชีพและการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น การจัดการปัญหาความรุนแรงในครอบครัว กระบวนการกฎหมาย ของกระทรวงยุติธรรม/สำนักงานตำรวจแห่งชาติ

(ข) ขอให้รัฐมีมาตรการเพื่อผลักดันให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงานภาคเอกชน จัดพื้นที่สำหรับการดูแลเด็กเล็ก เด็กปฐมวัยในเวลาราชการ หรือจัดให้มีสถานที่เลี้ยงเด็กที่มีมาตรฐาน ราคาถูกในชุมชนหรือสถานประกอบการต่างๆ รวมถึงขอให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจัดทำข้อบัญญัติงบประมาณสนับสนุนครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว และจัดให้มีศูนย์ประสานงานครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวในระดับชุมชน

(ค) ขอให้รัฐผลักดันให้เกิดระบบดูแลช่วยเหลือ ให้คำปรึกษาเด็กในสถานศึกษา และครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว ตลอดจนเสริมองค์ความรู้และให้คำปรึกษาแก่พ่อแม่เลี้ยงเดี่ยวในเรื่องกฎหมาย และจัดการทนายอาสา และช่องทางการรับรองบุตร

(ง) ขอให้รัฐส่งเสริมให้ภาคธุรกิจเอกชนมีส่วนร่วมในการจัดให้มีมาตรการการทำงานที่เอื้อต่อครอบครัว โดยใช้มาตรการจูงใจ เช่น การให้เงินสนับสนุนหรือสิทธิประโยชน์ด้านภาษี มาตรการการทำงานเอื้อต่อครอบครัว เช่น มาตรการสนับสนุนด้านเวลาแก่พ่อแม่เลี้ยงเดี่ยว ได้แก่ การลาหยุดงานเพื่อเลี้ยงดูบุตร โดยได้รับเงินเดือนปกติ มาตรการสนับสนุนบทบาทของสถานประกอบการ นายจ้าง หน่วยงานภาครัฐ ในการสร้างเสริมสมดุลระหว่างการทำงานและชีวิตครอบครัว ความเสมอภาคทางเพศ ด้านโอกาสการทำงานและความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน ความยืดหยุ่นด้านตารางเวลา ด้านชั่วโมงการทำงาน และสถานที่ทำงาน สถานดูแลเด็กที่เหมาะสม การลดหย่อนภาระทางภาษีเงินได้แก่พ่อแม่เลี้ยงเดี่ยวซึ่งต้องทำงานไปด้วย โดยใช้อัตราก้าวหน้าตามจำนวนบุตรที่เพิ่มขึ้น จัดตั้งกองทุนเพื่อการประกอบอาชีพ

ข้อ ๓) ส่งเสริมการรวมตัวเป็นกลุ่มช่วยเหลือกันเองและทำงานเป็นเครือข่ายของครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว เพื่อให้การสนับสนุนระหว่างสมาชิกครอบครัวในเชิงเศรษฐกิจและสังคม ตลอดจนสร้างอัตลักษณ์เชิงบวก เสริมพลังให้สมาชิกครอบครัวมีความมั่นใจในคุณค่าของตนเองมากขึ้น

ข้อ ๔) ส่งเสริมให้มีระบบข้อมูล/ทะเบียนประวัติครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวที่ชัดเจน โดยการสร้างความร่วมมือในการผนวกในการจัดเก็บข้อมูลครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวและประสานส่งต่อข้อมูลระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับหน่วยงานที่มีการจัดเก็บข้อมูล เช่น สำนักงานสถิติแห่งชาติ

สิ่งที่จะดำเนินการในอนาคต

กองส่งเสริมสถาบันครอบครัวได้นำรายงานการประชุมสมัชชาครอบครัวระดับชาติ ประจำปี ๒๕๕๘ เสนอต่อที่ประชุมคณะกรรมการนโยบายและยุทธศาสตร์ครอบครัวแห่งชาติ (กยค.) ครั้งที่ ๑/๒๕๕๘ เมื่อวันที่พฤหัสบดีที่ ๙ เมษายน ๒๕๕๘ และมีแผนที่จะผลักดันให้เกิดนโยบายและมาตรการให้ความช่วยเหลือครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว เพื่อให้เป็นไปตามรายละเอียดข้อเสนอสมัชชาครอบครัวและมติที่ประชุมคณะกรรมการนโยบายและยุทธศาสตร์ครอบครัวแห่งชาติต่อไป

สรุปแบบประเมินการประชุมสมัชชาครอบครัวระดับชาติ ประจำปี ๒๕๕๘

การประเมินการประชุมสมัชชาครอบครัวระดับชาติ พบว่า ผู้ตอบแบบประเมิน จำนวน ๓๑๗ คน (หญิง ๒๘๔ คน ชาย ๓๓ คน) มีความพึงพอใจโดยรวมต่อวิทยากรในช่วงการอภิปรายในระดับมาก คิดเป็นร้อยละ ๖๔ และระดับมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ ๒๐.๙ มีความพึงพอใจโดยรวมต่อวิทยากรในช่วงการประชุมกลุ่มย่อยในระดับมาก คิดเป็นร้อยละ ๖๒.๙ และระดับมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ ๒๓.๔ นอกจากนี้ ยังพบว่า ผู้ร่วมประชุมสามารถนำข้อมูลความรู้/ข้อคิดเห็นที่ได้รับไปพัฒนาหรือประยุกต์ใช้ในชีวิต/การทำงานได้ คิดเป็นร้อยละ ๗๗.๔ อย่างไรก็ตาม ผู้ร่วมประชุมได้ให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมในเรื่องการผลักดันให้เกิดมาตรการช่วยเหลือครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวอย่างเป็นรูปธรรมและต่อเนื่อง การนำข้อเสนอจากสมัชชาครอบครัวระดับจังหวัดมาประมวลเป็นข้อมูลประกอบในการจัดสมัชชาครอบครัวระดับชาติ การเพิ่มเวลาช่วงการรับรองข้อเสนอสมัชชาครอบครัวฯ ให้มากขึ้น

ส่วนที่ ๑ ข้อมูลส่วนตัวของผู้เข้าร่วมการประชุม

๑. เพศหญิง จำนวน ๒๘๔ คน (ร้อยละ ๘๙.๕) เพศชาย จำนวน ๓๓ คน (ร้อยละ ๑๐.๕)
๒. สถานภาพ โสด จำนวน ๕๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๗.๗ สมรส จำนวน ๗๔ คน (ร้อยละ ๒๓.๓) คู่สมรสเสียชีวิต จำนวน ๖๙ คน (ร้อยละ ๒๑.๘) ครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว (เนื่องจากการหย่าร้าง) จำนวน ๔๗ คน (ร้อยละ ๑๔.๘) ครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว (เนื่องจากการแยกทาง) จำนวน ๕๐ คน (ร้อยละ ๑๕.๘) ครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว (เนื่องจากการถูกละทิ้ง) จำนวน ๙ คน (ร้อยละ ๒.๘) และอื่นๆ (ไม่ระบุ) จำนวน ๑๒ คน (ร้อยละ ๓.๘)
๓. อายุเฉลี่ย ๔๙.๑ ปี อายุต่ำสุดคือ ๑๔ ปี และอายุสูงสุด ๗๕ ปี
๔. ระดับการศึกษา ประถมศึกษา จำนวน ๕๔ คน (ร้อยละ ๑๗.๐) มัธยมศึกษา จำนวน ๙๗ คน (ร้อยละ ๓๐.๖) ปริญญาตรี จำนวน ๑๐๘ คน (ร้อยละ ๓๔.๑) สูงกว่าปริญญาตรี จำนวน ๒๘ คน (ร้อยละ ๘.๘) และอื่นๆ จำนวน ๓๐ คน (ร้อยละ ๙.๕)

๕. อาชีพ ข้าราชการ/พนักงานของรัฐ/รัฐวิสาหกิจ จำนวน ๗๕ คน (ร้อยละ ๒๓.๗) รับจ้าง/ค้าขาย จำนวน ๑๖๐ คน (ร้อยละ ๕๐.๕) พนักงานเอกชน/ธุรกิจส่วนตัว จำนวน ๑๗ คน (ร้อยละ ๕.๔) นักเรียน/นักศึกษา จำนวน ๑๒ คน (ร้อยละ ๓.๘) เกษตรกร จำนวน ๑๘ คน (ร้อยละ ๕.๘) NGO จำนวน ๖ คน (ร้อยละ ๑.๙) ว่างาน(แม่บ้าน/ข้าราชการบำนาญ) จำนวน ๒๕ คน (ร้อยละ ๗.๙) และอื่นๆ (ไม่ระบุ) จำนวน ๔ คน (ร้อยละ ๑.๓)

ส่วนที่ ๒ ระดับความพึงพอใจในการเข้าร่วมงานฯ และข้อเสนอแนะ

รายละเอียดการจัดงาน	ระดับความพึงพอใจ				ค่าเฉลี่ย
	๔ มากที่สุด (ร้อยละ)	๓ มาก (ร้อยละ)	๒ น้อย (ร้อยละ)	๑ น้อยที่สุด (ร้อยละ)	
๑. การอภิปราย เรื่อง ครอบครัวเลี้ยงเดี่ยว : มิติของชีวิต					
๑.๑ วิทยากรสามารถอภิปราย / บรรยายได้ชัดเจน และเข้าใจง่าย	๗๓ คน (๒๓.๐)	๒๐๗ คน (๖๕.๓)	๓๖ คน (๑๑.๔)	๑ คน (๐.๓)	๓.๑
๑.๒ การเปิดโอกาสให้ซักถามหรือแสดงความคิดเห็น	๖๐ คน (๑๙.๐)	๑๙๙ คน (๖๒.๘)	๕๕ คน (๑๗.๔)	๓ คน (๑.๐)	๓.๐
๒. เวทีแห่งเสียง สิทธิ และสวัสดิการ					
๒.๑ การเปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็น	๘๑ คน (๒๕.๖)	๑๙๗ คน (๖๒.๑)	๓๘ คน (๑๒.๐)	๑ คน (๐.๓)	๓.๑
๒.๒ ความสามารถของวิทยากรในการสร้างบรรยากาศการแลกเปลี่ยนเรียนรู้	๖๗ คน (๒๑.๑)	๒๐๒ คน (๖๓.๗)	๔๕ คน (๑๔.๒)	๓ คน (๑.๐)	๓.๑
๓. ภาพรวมของการประชุม					
๓.๑ สามารถนำข้อมูลความรู้ / ข้อคิดเห็นที่ได้รับไปพัฒนาหรือประยุกต์ใช้ในชีวิต /การทำงานของท่านได้	๗๒ คน (๒๒.๗)	๒๐๖ คน (๖๕.๐)	๓๗ คน (๑๑.๗)	๒ คน (๐.๖)	๓.๑
๓.๒ การประชุมนี้ได้ผลเป็นไปตามคาดหวังของท่าน	๕๓ คน (๑๖.๗)	๒๐๔ คน (๖๔.๓)	๕๖ คน (๑๗.๗)	๔ คน (๑.๓)	๓.๐
๔. ด้านการบริหารจัดการ					
๔.๑ วัน เวลา ในการจัดงาน	๖๓ คน (๑๙.๙)	๑๙๑ คน (๖๐.๓)	๕๗ คน (๑๘.๐)	๖ คน (๑.๙)	๓.๐
๔.๒ การลงทะเบียนและการอำนวยความสะดวกของผู้จัดประชุม	๘๕ คน (๒๖.๘)	๑๙๒ คน (๖๐.๖)	๓๗ คน (๑๑.๗)	๓ คน (๑.๐)	๓.๑
๔.๓ อาหารและสถานที่	๙๕ คน (๓๐.๐)	๑๙๑ คน (๖๐.๓)	๒๖ คน (๘.๒)	๕ คน (๑.๖)	๓.๒
๔.๔ เอกสารประกอบการประชุม	๗๔ คน (๒๓.๓)	๑๙๖ คน (๖๑.๘)	๔๔ คน (๑๓.๙)	๓ คน (๑.๐)	๓.๑

ข้อเสนอแนะอื่นๆ เพื่อการปรับปรุงการจัดงานประชุมสมัชชาครอบครัวฯ ครั้งต่อไป

- เสนอให้จัดประชุมในลักษณะนี้อย่างต่อเนื่องเพื่อผลักดันให้เกิดมาตรการช่วยเหลือครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวอย่างเป็นรูปธรรม
- เสนอให้นำข้อเสนอจากสมัชชาครอบครัวระดับจังหวัดมาใช้เป็นข้อมูลประกอบการจัดสมัชชาครอบครัวระดับชาติด้วย
- เสนอให้จัดการประชุมสมัชชาฯ อย่างน้อย ปีละ ๒ ครั้ง และเพิ่มระยะเวลาการจัดประชุมเป็น ๓ วัน ๒ คืน และจัดให้ตรงกับวันหยุด

- เสนอให้ใช้เวลาในการรับรองข้อเสนอสมัชชาครอบครัวมากกว่านี้ และมีการรายงานผลการดำเนินงานตามข้อเสนอสมัชชาครอบครัวฯ เป็นระยะ
- ข้อเสนออื่นๆ เช่น ควรมีผังการประชุมกลุ่มย่อย กลุ่มย่อยมีขนาดใหญ่เกินไป สถานที่ประชุมมีความเหมาะสม ฯลฯ

.....